

● „Amennyire régi, annyira új”

Tiszatáj, a mértékadó

Megkerült a Tiszatáj címmel néhány napja folyóiratszemle jelent meg az egyik országos napilapban, amelynek szerzője meglepetéssel konstatálta, hogy a Szegeden szerkesztett lap újra egyike lett a mértékadó irodalmi folyóiratoknak. A Tiszatáj, amely mára az irodalmi lapok doyen-jévé vált, immár az 51. évében jár, de Kosztolányival szólva mondhatjuk: „amennyire régi, annyira új”. A főszerkesztővel, Olasz Sándor irodalomtörténésszel beszélgettünk.

● Mit gondol, minek köszönhetőek az elismerő kritikák?

– Mind többen érzékelik, hogy szélesedik a Tiszatáj horizontja. Ahogyan megváltozott körülöttünk a világ, drámai változások következtek be az irodalomban is, s ezt egy irodalmi folyóiratnak követnie, tükröznie kell. Ha csak azokhoz az értékekhez ragaszkodik, amelyek korábban, egy másik korszakban, más értékrendszerben voltak vitathatatlan értékek, akkor csapdába esik. Évtizedeken át a lírát tartották mértékadónak a folyóirat anyagából. Ez a felfogás mára megváltozott, s az utóbbi másfél-két évben a Tiszatájban is több a próza. Ha csak a legutóbbi számunkat nézzük, talán szégyenkezünk sem kell, hiszen három kitűnő prózát is találunk benne: Darvasi László regényrészletét, valamint Csák Gyula és Szántó T. Gábor novelláját. Egyre több fiatal publikál nálunk, hiszen egy lap nem teheti meg, hogy az új generációkat figyelmen kívül hagyja. Még akkor sem, ha eltérő ízlést, értékrendet képviselnek, mint az idősebb nemzedékek. Örvedetes, ha sokan úgy érzik, megkerült a Tiszatáj. Ugyanakkor akad-

Olasz Sándor: „A kultúra kis szigetei is fontosak.” (Fotó: Miskolci Róbert)

nak olyanok is, akik szerint már nem a régi, nem mértékadó. Aki ragaszkodik a 15-20 évvel ezelőtti irodalomfelfogáshoz, az általában nem örül ezeknek a változásoknak.

● Van-e ma a Tiszatájnak sajátos arculata, amely markánsan megkülönbözteti a többi irodalmi laptól?

– Az elmúlt huszonöt évben különös gonddal karoltuk fel a határon túli magyar irodalmat. Ma már nagyon sok lap figyel erre, de talán még mindig nem annyira következetesen. A közép-európai kultúra iránti kitüntetett érdeklődés is jellemzi a folyóiratot. Máshol is vannak ilyen jellegű frások, de talán nem annyira tudatos az ilyen irányú építkezés. Júliusban a mai szerb irodalmat bemutató számunk jelent meg, jövőre pedig a mai orosz irodalom keresztmetszetét szeret-

nénk adni valamelyik hónapban.

● Milyen szerepet tölt be a folyóirat a város kulturális életében?

– Nemrégiben indítottunk egy új sorozatot, amellyel nyitottunk a társelművészetek felé. Ez korábban kicsit hiányzott a lapból. A színház, a zene és a képzőművészet területén nagyon sok kiváló művész alkot ebben a városban, de nincs közöttük igazi, élő kapcsolat. Atomizálódott Szeged művészeti élete, ezért szeretnénk a különböző művészeti ágak képviselői között szorosabbra fűzni a szálakat.

● A Tiszatáj története során mindig kérdés volt: mennyire legyen szegedi?

– Korábban gyakran érkeztek reklamációk vagy dorgálások, miért nem jelenik meg több szegedi szerző a lapban. Úgy érzem, már túljutottunk ezen. Mindenki

elfogadta, hogy akkor jelenik meg egy írás, ha megfelel az országos értékrendnek.

● Főszerkesztőként milyen tervei vannak?

– Irodalmi jelenségekről, kérdésekről szeretnénk diszputát indítani. Például a regény problematikájával foglalkozó májusi számunk írásaihoz kapcsolódóan az októberi Tiszatájban közöltük H. Nagy Péter és Odorics Ferenc hozzászólását, de tovább is folytatódhat a vita. Ehhez hasonló témák a jövőben is várhatók, mert az eszmecsere elevebbé tesz a lapot. Őt éve indult a diákmelléklet sorozatunk, amelyben korábban pályakepeket, portrékat közöltünk. Most műelemzések találhatók egy-egy füzetben, az októberi számunkban például Gárdonyi két regényéről. Az egi csillagokról és A láthatatlan emberről írt Z. Szalai Sándor. Úgy tűnik, ezekre

még nagyobb igény van, nem lehet belőlük eleget kiadni.

● Mennyire biztos a lap anyagi háttere?

– Naponta meg kell küzdenünk az anyagi feltételekért. Míg korábban az ideológiai éberség volt a gond, most a gazdasági nehézségek okoznak fejtörést. Több forrásból, számos pályázatból teremtjük elő a megjelenéshez szükséges pénzeket. A megyei önkormányzattól is jelentős támogatást kapunk. Az utóbbi években Szeged kicsit mostohagyermekként kezelte a lapot. Pedig a Tiszatáj ugyanúgy elviszi a város hírt, mint egy jó színházi előadás. Ezek ugyan nem olyan látványos dolgok, mint egy szabadtéri szuperprodukció, de a kultúra kicsi szigetei is ugyanolyan fontosak. És jóval kevesebb pénzbe kerülnek.

Hollósi Zsolt

● Baka István

Fém hőmérőtok

Ki jár a kert alatt kinek a dérutja vonul fehér penész a tájon
ködöt a megsodort diólevél
szivarkafüstjét is tüdőzi le

kinek a könnye szélroham-bevágta
ablak szilánkjá elkoszlott telek
pulóverét koszorúba ki gyűri
borostájával a virradatot

fényesre mint egy nadragfeneket
ki smirglizi fémtokjába ki gyűjti
a Karakumot és a Szaharát?
Homokba tottyant kétéves kölyök

ő az kinek hiánya ujjaink
közül pereg ki mégse fogy soha
ki az időt mint EKG-papírt
vers-szívritmusgömbökkel teleírta

hőmérőtokból mint asszony-hüvelyből
világra csusszant egykor s bár sírása
eloxidált rég őt melengeti
a betlehemi baromszusogás

a világ közepén szürkére izzadt
kisingben most is töltögeti még
s kiönti az évszakokat csücsülve
Háromkirályok csillaga alatt

nyáluk uszályán üstökösfejekkel
kerülgetik az ártatlant a marhák
ki fémtokjába hűvös égi ujjba
kapaszkodva oly magárahagyott

hogy elszorul a torkunk és a tömjént
aranyat mirhát elhozánk neki
és hódolnánk előtte míg a földre
kirázogatja a Tejút porát.

(A Sztepan Pehotnij testamentuma c. kötetből)

A Forrás legfrissebb száma

Szerelmes földrajz

Hatvan író vall szülőföldjéről a kecskeméti Forrás című irodalmi, művészeti és szociológiai folyóirat október-novemberi dupla számában. Füzi László (42), a Forrás főszerkesztője 1979-ben a szegedi egyetemen szerzett magyar-történelem szakos tanári oklevelet, később itt is doktorált.

● Jó néhány tematikus száma volt a Forrásnak az elmúlt időkből.

– Köztük két teljesen szegedi is! 1994 szeptemberében Ilia Mihály hatvanadik születésnapjára jelentettük meg Ilia szerkesztő és tanár úr életműve első tisztelő számunkat, tavaly pedig Baka István emlékének szenteltük a májusi Forrást.

● Ennyire szeretik Szegedet?

– Igen, ennyire szeretjük, s úgy gondolom, hogy Szegeden kívül, de fizikailag is, szellemileg is tökéletesen a közelében élve, olyan felismeréseink is vannak, amelyeket belülről nehezebb felfedezni. De voltak más tematikus összeállításaink is. Két évvel ezelőtt a Dunáról adtunk ki egy Forrás-számot, azután Bibó Istvánról. Tavaly, a májusi Baka István-összeállítást követően, de Buda Ferencről készítettük novemberi számunkat. Az idén pedig határainkon túlra néztünk, áprilisban a marosvásárhelyi Kovács András Ferenc munkásságának, májusban pedig a kárpátaljai magyarságnak szántunk egy számot.

● A most megjelent október-novemberi dupla Forrásnak milyen szegedi vonatkozásai vannak?

– Sok íróat megszólaltattunk, hogy írjon szülőföldjé-

ről, s szerzőink közül Kovács Sándor Iván nemcsak Szegeden járt egyetemre, de tanított is a városban; Czigány Lórán londoni irodalomtörténész a szegedi egyetemről ment Nyugatra, 1956-ban. Szepesi Attila, Ambrus Lajos, Lőrinczy Huba – mind éltek Szegeden. Temesi Ferenc azonban hiányzik e számunkból, késedelmi okból a mi felkérésünket a Népszabadságnak teljesítette. A megszólaló írók vallomásai nagy időt és hatalmas teret fognak át. Erdélyből, a Felföldről, Kárpátaljáról, Délvidékről, valamint Nyugat-Európából és a tengerentúlról érkezett írások – szerzőik életkorától is függően – Magyarország más és más korszakaira emlékeznek.

● Bács-Kiskun két folyóra nyíló megye, lesz-e a Tiszával foglalkozó, ugyancsak könyvértékű különszámuk is?

– Az ötlet jó. Tavaly jelent meg itt, Kecskeméten Két folyó között címmel egy gyönyörű album, ez is és az itteni két víz köztérel utaló szólás is figyelmeztet bennünket erre a köteleességre. Másrészt az is, hogy Buda Feri már egy hete Tiszakécske polgára, Sopronból költözött vissza Bács-Kiskunba, nem bírta a nyugati ájert. De félre a tréfával: mostani számunk is azt mutatta meg, hogy a táj kapcsán sosem csak a tájról van szó, hanem a sorsról, mindig a sorsról – ezért gondolom úgy, hogy nekünk, szerkesztőknek olyan „hívószavakat” kell adunk, amelyek kapcsán szerzőink a maguk sorsáról beszélhetnek, mint ahogy tették ezt mostani – ha mondhatom ezt én – rendkívül gazdag számunkban is.

Zelei Miklós

Baka István soraival a 20 éve elhunyt Kormos Istvánra emlékezünk. A szegedi költő eddig publikálatlan írása 1993-ban, a „Költők, sorsok” című sorozat részeként a Magyar Rádióban hangzott el. Fentebb, keretben közöljük a szegedi költő Kormos István emlékére írt versét.

Most lenne hetven, még csak hetvenéves, de már tizenhat esztendeje nincs közöttünk. A néhány hónappal később elhunyt Nagy Lászlónál is fájóbb úrt hagyott maga után, az én egész nemzedékem ebbe az ürbe zuhant bele 1977 októberében.

Ilia Mihály mellett Kormos törődött velünk a legtöbbet. A Tiszatájbeli első közlések után ő ajánlotta fel a világot jelentő első kötetet a Móra Kiadó által szerkesztett Koszmosz-sorozatában. Sőt, ő kávéházba, meccsrekre is eljárt a fiatalokkal, tréfiába is bevonta őket, mert nemcsak nagy költő volt, hanem a magyar irodalom Kartinhy után legnagyobb tréfmestere is.

Legismeretebb csntnyetvése az volt, amikor Jékely Zoltánt megbíztá egy francia vers sürgős lefordításával, aztán nagy bocsánatkérések közepette közölte vele, hogy sajnos, időközben egy kö-

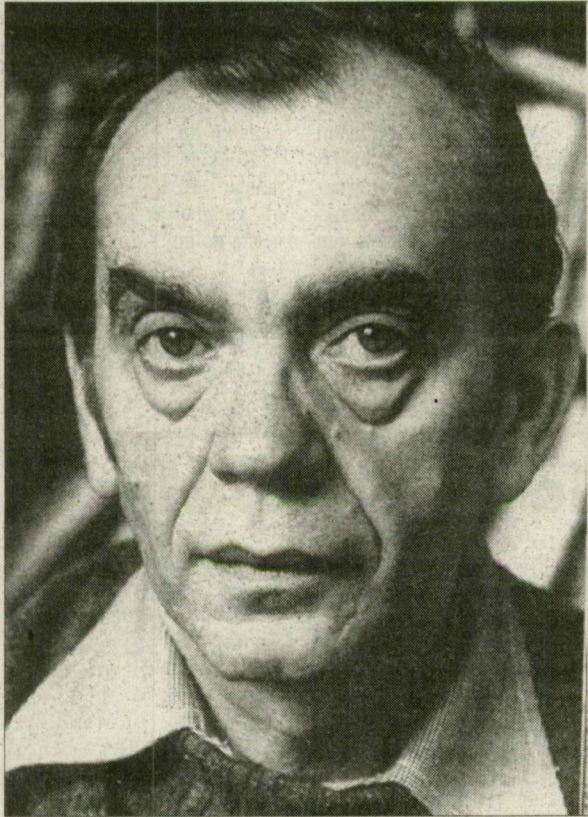
Kormos István emlékezete

zépés pártköltő is lefordította. Jékely megnézte, és azt mondta: „A gazember! Az övé a jobb!”

Hát persze, ugyanis Kormos az eredetit, a saját Fehér virág című versét tette eléje, ennek francia fordítását fordította vissza Jékelyvel.

Kormos István a háború utáni években Lator László, Fodor András, Nagy László, Pilinszky nemzedékével együtt indult. 1947-ben Dülöngélünk címmel meg is jelent első kötete, amelynek dedikált példányait aztán visszazalopta barátaitól, és szinte minden versét ártírtta, és csak az 1971-ben kiadott Szegény Yorickban publikálta újra. Persze nemcsak igényességéből vonult vissza az ötvenes, hatvanas évekre. Nem akart részt venni a korszak irodalmi életében. Képtelen volt bármiféle kompromisszumra. A félárva parasztyerek az első egyike volt, aki rájött, hogy a kommunisták hirdette népi demokrácia hazugság, és csak az 1971-ben kiadott Szegény Yorickban publikálta újra. Persze nemcsak igényességéből vonult vissza az ötvenes, hatvanas évekre. Nem akart részt venni a korszak irodalmi életében. Képtelen volt bármiféle kompromisszumra. A félárva parasztyerek az első egyike volt, aki rájött, hogy a kommunisták hirdette népi demokrácia hazugság, és csak az 1971-ben kiadott Szegény Yorickban publikálta újra. Persze nemcsak igényességéből vonult vissza az ötvenes, hatvanas évekre.

1950-től haláláig a Móra Kiadóban dolgozott szerkesztőként, szerkesztette és

Portré az 1976-os Szép versek antológiából

művelte is a gyerekirodalmat. Gondoljunk csak Vacskorra, a piszen pisze kölyökmackóra, akinek kalandjain óvodások nemzedékei nőttek fel. Sokáig nem is tudták róla, hogy verses meséken ki-

vül egyéb is van a tarsolyában, ebben a Háy Jánostól kölcsönzött, megbarnult aranyfonállal himzett, degeszre tömött tarsolyban, amelyből kitüremkedtek a koszos zoknik, és egyre po-

tyogtak a „magyar líra gyöngyszemei”. Mert ez a sorozat is Kormos Istvánnak köszönheti a születését.

En – be kell vallanom – alig ismertem őt. Kétszer-háromszor ha beszéltem vele, de ifjúságom más nagyjával egyszer sem. Kormos volt az egyetlen, akit még az én félszégem se tudott kikerülni. Első könyvem nem ő gondozta, mégis hálás vagyok neki. Tudtam, hogy tud rólam, tud rólunk, megnyílt pulóverujjai angyalszárnyként lebegtek a hetvenes évek költő-iffoncai felett. Emlékének egy verssel szeretnék adózni, melyet a Szegény Yorick fülszövege ihletett. A költő talán legszemélyesebb vallomása, amelynek vagy van valóságalkapja vagy nincs, mindenesetre, fülszöveg létre Kormos egyik legszebb verse:

„Kétéves se voltam, amikor nagyapám, vizet húzván mohás-békas udvari kútunkon, furcsállva nézte: mért ugrádoznak a ház előtt a tehének, bögve-rugdosva egymást. De csak elvonult a csorda, s mikor leszálta a por, ott ültem még az útközépen, szürkére izzadt ingben, ismeretlen nyelvű monddákát gajdolvá, legkedvesebb játékomba, egy fém hőmérőtokba homokot töltögetve.”

Baka István